

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

У статті розглядаються шляхи використання інтегрованого підходу до формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів.

Освіта в Україні передбачає вдосконалення навчального процесу, наближення його до вимог сучасного суспільства, яке потребує високоосвічених, інтелектуально розвинених, комунікативно компетентних громадян. Ці ідеї закладені у Державному стандарті з української мови, у Концепції мовної освіти в Україні, вони відбиті у чинних шкільних програмах і підручниках. Діючими програмами з української мови і мовлення для початкових класів загальноосвітніх шкіл передбачено розвиток розумової і творчої діяльності учнів через взаємопов'язане навчання рідної мови та розвиток умінь використовувати здобуті знання, застосовуючи засоби інтеграції та оптимізації навчання.

Аналіз спеціальної літератури з даної проблеми свідчить про те, що багато питань у сучасній лінгводидактиці недостатньо досліджені, зокрема способи інтеграції видів мовленнєво-художньо-музичної діяльності з метою формування комунікативної компетентності майбутніх учителів. Проблемою комунікативної компетентності учителів займаються І.А. Зязюн, Г.Ф. Грінченко, Л.І. Рувинський, М.М. Солдатенко та інші науковці.

Теоретичні проблеми лінгводидактики мають важливе значення для удосконалення процесу навчання рідної мови, визначення питомої ваги лінгвістичної теорії і мовленнєвої практики у розвитку особистості майбутнього вчителя. Для сучасного вчителя необхідним стає осмислення таких понять, як мовна і мовленнєва компетенція учнів, комунікативна компетентність, спілкування та його різновиди, лінгвостилістико-комунікативна основа навчання мови, інтеграція та ін. Відомо, що слово "компетенція" означає "добра обізнаність із чим-небудь" [1]. Термін "компетентність" є похідним від слова "компетентний". Слово "компетентний" означає: 1) той, хто володіє компетенцією; 2) обізнаний у певній галузі [1].

Поняття компетентності органічно зв'язано з дефініцією "компетенція". По суті, компетентність - це сукупність компетенцій, її ядро, серцевина. Відзначимо, що в різних тлумачних словниках поняття "компетентний", хоча і дещо відрізняються за своїм змістом, але включають два загальних аспекти: 1) певні знання людини у певній галузі, яка з чим-небудь добре обізнана, тямуща; 2) певні повноваження, повноправність [2]. Компетентний характеризується як: 1) той, хто має достатні знання в певній галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікації; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний [4].

Як правило, словники отожднюють поняття "компетентність" і "компетенція", хоча в дійсності кожне із них несе свій смисл. Компетентна людина, яка не володіє повноваженнями (компетенціями), не зможе повною мірою і в соціально значущих аспектах їх реалізувати. Англomовні словники рельєфніше й адекватніше розкривають сучасний зміст поняття "компетентність", де на перший план виходить категорія "здатність до дії" як умінь використовувати знання у практичній діяльності; як певні стратегії для реалізації творчого потенціалу особистості. Поняття компетентності, пов'язане зі здатністю відповідати вимогам високого рівня складності, включає систему вчинків. Поняття компетентності інтегрує когнітивний, мотиваційний, етичний, соціальний і поведінковий компоненти. Бути компетентним - значить уміти мобілізувати у цій ситуації набуті знання і досвід.

Одним зі шляхів формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя є використання інтегрованого підходу. Поняття "інтеграція" означає "об'єднання чогось у єдине ціле" [4;5].

Розрізняють інтеграцію за змістом (залучення матеріалу з інших, дотичних предметів) та інтеграцію за способами пізнавальної діяльності, якими є спостереження, мислення, мовлення. В навчальному процесі можуть застосовуватися обидва способи [6].

До теперішнього часу мало з'ясовано, які саме форми, методи, прийоми є найбільш перспективними, що є визначальним у добірї дидактичного матеріалу, саме тому для формування комунікативної компетентності виникла потреба у створенні системи інтегрованих уроків мови і мовлення, яка має на меті:

- пробудити у дітей почуття національної гідності і свідомості, бажання творити добро людям;
- якомога повніше створювати повноцінні умови для розкриття духовного світу дитини, її загального розвитку;
- постійно розвиваючи уяву дитини, сприяти вмінню творчо вживати мовні засоби.

Сьогодні особливої ваги надано творчим урокам, оскільки в них розробляється система умов для майбутньої творчої діяльності учнів, яка не можлива, на наш погляд, особливо у початковій школі, без розвинутого уявлення, уяви.

Особливий вплив на розвиток творчих здібностей дитини та словесної творчості має інтеграція видів художньої діяльності (література, музика, живопис тощо), завдяки чому образи уяви стають значно яскравіші, емоційно насиченіші.

Найбільш продуктивними в навчанні виявилися такі способи інтеграції видів художньої діяльності:

- розвиток умінь декламувати вірші в супроводі музики чи співу;
- мелодекламація супроводжується пластичним етюдом;

- драматизація;
- слухання й оцінювання інструментальної і вокальної музики різних жанрів;
- зіставлення картини та тексту історичної пісні-думи, музичних творів різних історичних епох, різноманітних за жанрами;
- зіставлення та оцінювання історичних літописів та творів на сучасну історичну тематику;
- побудова триптихів в уяві дітей (літературно-музично-художні композиції);
- створення власних музичних та художніх творів за самостійно обраною темою;
- формування вмінь інтегрувати виконання двох (або декількох) видів музичних творів різних жанрів (дуєт: виразне читання поезії у хоровому (вокальному) або інструментальному супроводі);
- дуєт: виконання вокалів класичного спрямування та виразне читання поезії;
- пластичний етюд у літературно-музичному супроводі.

Умови успішного поєднання видів художньої діяльності визначаються сукупністю таких параметрів:

- основних дидактичних і розвивальних цілей;
- теми дидактичного матеріалу;
- досвіду дітей, індивідуальних особливостей;
- виду мовленнєвої діяльності;
- жанру, стилю створюваного висловлювання;
- рівня творчості та самостійності;
- форми викладу (усної чи письмової).

Активна соціальна діяльність людини значною мірою залежить від розвитку навичок монологічного (наприклад, виступ перед аудиторією) і діалогічного мовлення (уміння вести бесіду, дискусію, диспут). Потребами часу зумовлюється діалогізація усних монологічних форм мовлення: "Промова в основному має бути подібна до звичайної бесіди" [7]. Зважаючи на це, вчитель повинен сформулювати в учнів уміння підтримувати контакт з аудиторією, швидко і адекватно реагувати на репліки слухачів.

В Україні риторичне слово має значні традиції, тісно пов'язані з рідною культурою, етнопедагогікою. Вони збережені передусім у численних прислів'ях та приказках, що мають лягти в основу дидактичного матеріалу з риторики.

Таблиця 1

Інтеграційний підхід до проведення занять з ділової мови

На основі узагальнення досвіду роботи учителів у виробленні риторичної майстерності визначилися такі методичні прийоми: виразне читання тексту, спостереження над мовленнєвою поведінкою оратора, самоспостереження з метою вдосконалення власного мовлення в кожній конкретній ситуації, аналіз дискурсу, самоаналіз, саморецензування власного виступу на задану тему, порівняльного аналізу відредагованих текстів і тих, що потребують правки, створення текстів різних мовленнєвих жанрів (доповідей, виступів, повідомлень, рефератів, діалогів, ювілейних промов, приватних листів та ін.).

Досягти цього можна за умов підвищення рівня викладання лінгводидактичних предметів, використання інтегрованого підходу до навчання мови у вищих навчальних закладах.

Отже, пропонується підхід, який веде до якісних зрушень у формуванні комунікативної компетентності майбутніх вчителів, активізує мовно-естетичний досвід і чуттєво-мовленнєві орієнтації студентів, розширює знання майбутніх вчителів про виразні засоби, сприяє розумінню взаємозв'язку змісту, форми і функції висловлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Олійник І.С., Іваненко В.К., Рожило Л.П., Скорик О.С. Методика викладання української мови у середній школі. – К.: Вища школа, 1989. – С.38.
2. Абрамович С.Д., Чікаркова М.Ю. Риторика. – Львів: Світ, 2001
3. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово. – 1996. – № 1. – С. 16-17.
4. Словник української мови: В 11 т. – К., 1970 – 1980. – Т.4. – К.1973. – С.40.
5. Словник іншомовних слів. – М., 1987,
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
7. Сагач Г.П. Золотослів. – К.: Райдуга, 1993. – С.164.

Матеріал надійшов до редакції 11. 03. 2005 р.

Залибовская-Ільницькая З.В. Использование интегрированного подхода к формированию коммуникативной компетентности будущих учителей.

Статья рассматривает пути использования интегрированного подхода к формированию коммуникативной компетентности будущих учителей.

Zalibovska-Ilnytska Z.V. The Usage of Integral Approach to the Formation of Future Teachers' Communicative Competence.

The article deals with the ways of the employing the integral approach to the formation of future teachers' communicative competence.